

Priloga 1: PROGRAM JAVNE SLUŽBE V POLJEDELSTVU**1 PREDNOSTNE USMERITVE**

Prednostne usmeritve javne službe v poljedelstvu so:

- žlahtnjenje poljščin;
- introdukcija novih sort poljščin in ugotavljanje njihove vrednosti za predelavo;
- zagotavljanje izhodiščnega razmnoževalnega materiala oziroma semena lokalnih sort poljščin;
- tehnologije pridelave poljščin.

2 PODROBNEJŠE NALOGE V POLJEDELSTVU**2.1 Žlahtnjenje poljščin****Cilji:**

1. v predvidenem daljšem obdobju požlahtnitev novih sort izbranih poljščin (konvencionalnih oziroma ekoloških), ki:
 - a) imajo visok in kakovosten pridelek;
 - b) so odporne proti škodljivim organizmom (biotski dejavniki);
 - c) so prilagojene spremenjenim podnebnim razmeram (toleranca za abiotske dejavnike);
 - č) imajo dobre pridelovalne lastnosti (namen je tudi zniževanje stroškov);
 - d) so prilagojene za potrebe slovenskega trga in pridelovalcev;
 - e) zagotavljajo manjšo uporabo fitofarmacevtskih sredstev, manjšo uporabo hranil in podobno;
2. vpis novih sort v sortno listo;
3. prenos rezultatov žlahtnjenja in znanja do javne službe kmetijskega svetovanja in uporabnikov ter vzpostavitev sodelovanja med žlahtnitelji, semenarskimi podjetji oziroma pridelovalci semenskega materiala ter pridelovalci in potrošniki novih sort;
4. povečanje obsega slovenskega semenarstva in preskrbe z lastnimi sortami in semenskim materialom;
5. ponudba semena novih sort v širšem srednjeevropskem prostoru;
6. povečanje biotske raznovrstnosti v kmetijstvu z uporabo opuščenih lokalnih sort in populacij kmetijskih rastlin v žlahtnjenju.

Metode dela:

Za žlahtnjenje poljščin se uporabljajo metode, ki jih izvajalec opredeli v letnih programih dela.

Podrobnejše naloge:

1. razvoj in vpeljava žlahtniteljskih metod;
2. oskrba nasadov;
3. odbira žlahtniteljskega materiala;
4. križanja in povratna križanja;
5. selekcija križancev;
6. vzgoja novih križancev;
7. ocenjevanje križancev;
8. vpis nove sorte v sortno listo.

Kazalniki za doseganje ciljev:

- število razvitih in vpeljanih selekcijskih metod in postopkov žlahtnjenja;
- število novih sort, vpisanih na sortni seznam;
- število in delež sort, požlahtnjenih v okviru javne službe v semenarski pridelavi, na trgu in v uporabi.

2.1.1 Žlahtnjenje krompirja

Cilji konvencionalnega žlahtnjenja krompirja:

- vzgoja novih domačih belo in rumeno mesnatih kakovostnih sort krompirja, primernih za naše pridelovalne razmere, za različne potrebe na trgu (zgodnje sorte, ozimnica, sorte z rdečo kožico, za kuhanje, pečenje in drugo);
- vzgoja sort, tolerantnih za sušo, visoke temperature in poplave;
- vzgoja sort z nizkimi vnosi dušika;
- vzgoja sort, odpornih proti krompirjevi plesni;
- vzgoja sort, odpornih proti krompirjevim cistotvornim ogorčicam.

Cilji ekološkega žlahtnjenja krompirja:

- vzgoja novih domačih belo in rumeno mesnatih kakovostnih sort krompirja, primernih za ekološko kmetovanje;
- vzgoja sort z dobro pokrovnostjo – tekmovalnostjo s pleveli;
- vzgoja sort, tolerantnih za sušo, visoke temperature in poplave;
- vzgoja sort, odpornih proti krompirjevi plesni;
- vzgoja sort, odpornih proti krompirjevim cistotvornim ogorčicam.

2.1.2 Žlahtnjenje ajde

Cilji:

- vzgoja novih rodnih in medonosnih sort ajde, odpornih proti poleganju in prilagojenih našim rastnim razmeram;
- vzgoja sorte, podobne črni gorenjski ajdi, ki je z naših polj skoraj že izginila;
- vzgoja sorte tatarske ajde.

2.1.3 Žlahtnjenje krmnih rastlin

Cilji:

1. črna detelja (*Trifolium pratense* L.):
 - vzgoja poznih sort, ki so praviloma trpežnejše, odporne predvsem proti pepelovki, z visoko vsebnostjo NEL;
 - vzgoja sort, odpornih proti glivam iz rodov (*Fusarium*, *Phytophthora*, *Rhizoctonia*), ki povzročajo padavico rastlin, in sort, odpornih proti virusom (BYM, CVM);
2. bilnice, predvsem travniška bilnica (*Festuca pratensis* Huds):
 - vzgoja novih sort različne ranosti in boljše kakovosti, primernih tudi za različne vrste travno-deteljnih mešanic s poudarkom na večji konkurenčnosti v travno-deteljnih mešanicah;
 - vzgoja novih sort, ki bodo odporne proti glivam iz rodov *Erysiphe* in *Fusarium*.

2.1.4 Program žlahtnjenja ekološkega heterogenega materiala strnih žit

Cilja:

1. vzgoja novih ekoloških heterogenih materialov, primernih za ekološko pridelavo;
2. vzgoja trajnih strnih žit.

2.2 Introdukcija poljščin in ugotavljanje njihovih vrednosti za predelavo

Cilji:

1. zagotavljanje neodvisnih strokovnih informacij o sortah, ki kažejo dobro prilagojenost slovenskim rastnim razmeram, dajejo dober pridelek ustrezne kakovosti in so odporne proti

- boleznim in škodljivcem pri tistih vrstah oziroma skupinah poljščin, po katerih obstaja povpraševanje na trgu in katerih pridelava je ekonomsko učinkovita in bo pripomogla k povečanju obsega pridelave poljščin v Sloveniji;
2. uvajanje novih sort poljščin v pridelavo kmetijskih rastlin v Republiki Sloveniji s preizkušanjem njihove vrednosti za pridelavo na različnih pedoklimatskih območjih;
 3. uvajanje opuščenih, manj znanih oziroma manj razširjenih lokalnih vrst in sort poljščin;
 4. uvajanje ekoloških sort poljščin;
 5. preizkušanje uporabne vrednosti poljščin;
 6. uvajanje digitalizacije in avtomatizacije zbiranja ter obdelave podatkov.

Metode dela:

Za introdukcijo sort poljščin se smiselno uporabljajo metode, ki so sprejete za metode preizkušanja vrednosti sorte za pridelavo in uporabo (VPU) v okviru postopkov vpisa novih sort na sortni seznam in jih je sprejela Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. Poleg navedenega se lahko v letni program dela vključijo tudi preizkušanje oziroma analize dodatnih parametrov uporabne vrednosti za predelavo (npr. preizkušanje vsebnosti lepka in reološke lastnosti pšenice (farinogram, ekstenziogram)).

Vrste poljščin, lokacije preizkušanja in število sort, ki se vključujejo v introdukcijo v posameznem letu, se natančneje določijo v letnem programu dela.

Letni rezultati preizkušanj se objavijo v posebni publikaciji ali na spletni strani oziroma podstrani, vzpostavljeni v ta namen. Rezultati večletnih preizkušanj se zberejo v posebni publikaciji s seznamom preizkušenih vrst in sort poljščin, opredeljenih kot primernih za uspešno pridelavo in predelavo na posameznih pridelovalnih območjih Slovenije z opisi - Opisna sortna lista (v nadaljnjem besedilu: OSS), ki je ključnega pomena za strokovno svetovanje kmetijskim pridelovalcem. V OSS so za posamezne sorte na pregleden način prikazani podatki o pridelku, njegovi kakovosti, odpornosti proti boleznim in škodljivcem, toleranci za stresne razmere, primernosti za pridelovanje na posameznih območjih Slovenije, dolžini rastne dobe in primernosti za različne namene pridelovanja in uporabe pridelka, tudi v povezavi z ukrepi za prilagajanje podnebnim spremembam. Predvidena je tudi izdelava spletne podatkovne zbirke z rezultati preizkušanj in slikovnim gradivom, ki bo podprta z zmogljivim iskalnikom.

Podrobnejše naloge:

- preizkušanje vrednosti za pridelavo in uporabo oziroma predelavo novih in lokalnih sort poljščin na različnih lokacijah;
- vzpostavljanje digitalizacije in avtomatizacije zbiranja in obdelave podatkov;
- priprava publikacij z rezultati introdukcije novih sort in ekološke rajonizacije poljščin.

Kazalniki za doseganje ciljev:

- število preizkušenih sort;
- število območij in lokacij, kjer potekajo oziroma so potekala preizkušanja;
- število izdanih publikacij;
- število preizkušenih novih sort poljščin, ki se uvedejo v pridelavo kmetijskih rastlin v Republiki Sloveniji.

2.3 Zagotavljanje izhodiščnega razmnoževalnega materiala oziroma semena lokalnih sort poljščin**Cilja:**

- zagotavljanje zdravega izhodiščnega razmnoževalnega materiala izbranih lokalnih sort poljščin;
- zagotavljanje semen izbranih lokalnih sort za slovenski trg.

Metode dela:

Metode dela se opredelijo z letnim programom dela.

Podrobnejše naloge:

- spremljanje seznama lokalnih sort ter obsega njihove uporabe pri semenarjih in na kmetijah;
- pridelava izhodiščnega razmnoževalnega materiala lokalnih sort, ki se določijo z letnim programom dela;
- pridelava lokalnih sort za slovenski trg, ki se določijo z letnim programom dela;
- vzpostavitev sodelovanja v verigi žlahtnitelj – vzdrževalec – semenar – pridelovalec oziroma potrošnik.

Kazalniki za doseganje ciljev:

- seznam lokalnih sort s podatki o uporabi;
- število sort in količina pridelanega izhodiščnega materiala lokalnih sort;
- število sort in količina pridelanega semena lokalnih sort.

2.4 Tehnologije v konvencionalni, integrirani in ekološki pridelavi poljščin**Cilja:**

- s preizkušanjem različnih tehnologij pridelave poljščin (konvencionalna, integrirana, ekološka), iskanjem najprimernejših tehnologij pridelave manj znanih in manj razširjenih vrst in sort poljščin ter iskanjem novih tehnoloških rešitev poiskati optimalne rešitve pri pridelavi poljščin za doseganje večje produktivnosti na kmetijah;
- na področju trajnega travinja so pomembni proizvodna sposobnost, kakovost krme, dolgoročna vzdržnost sistemov rabe, varovanje habitatov, ohranjanje biotske raznovrstnosti, okoljska vzdržnost (obremenjenost voda, izpusti ogljikovega dioksida in dušikovega oksida).

Metode dela:

Za preizkušanje tehnologij, ki jih je treba pri posamezni vrsti poljščin in travinja preveriti, se uporabljajo metode, ki se opredelijo v letnem programu dela in opredeljujejo tudi kriterije za določitev vrst kmetijskih rastlin in tehnologij, ki se vključijo v preizkušanje v posameznem letu. Metode preučevanja morajo ustrezati načelom natančnega raziskovanja v kmetijstvu in biti, kjer je potrebno, podprte z ustreznimi statističnimi analizami.

Podrobnejše naloge:

- preizkušanje različnih tehnologij v konvencionalni, integrirani in ekološki pridelavi poljščin in krme, in sicer:
 1. novih tehnologij, povezanih z uvajanjem novih vrst kmetijskih rastlin;
 2. novih načinov obdelave tal;
 3. vrstenja poljščin (kolobar), rokov, oblik ravnega prostora in gostote setve;
 4. tehnologij gnojenja poljščin;
 5. tehnologij oskrbe poljščin med rastjo;
 6. tehnologij namakanja poljščin;
 7. tehnologij za povečanje rodovitnosti in zmanjšanje erozije tal;
 8. tehnologij z zmanjševanjem izpustov v zrak pri gnojenju z organskimi gnojili;
 9. tehnologij združenih setev posevkov in setev v tako imenovane žive zastirke oziroma prekrivke;
 10. tehnologij v okviru trajnih poskusnih mest na naravnem travinju;
 11. drugih tehnologij;
- preizkušanje in uveljavljanje novih tehnoloških rešitev za spremenjene in ekstremnejše podnebne razmere;
- priprava tehnoloških navodil.

Kazalniki za doseganje ciljev:

- število in rezultati izvedenih tehnoloških preizkušanj;
- število in rezultati izvedenih trajnih poskusov v poljedelstvu in travništvu;
- število izdanih tehnoloških navodil za uporabnike.

3 PODPORA NALOGA: STROKOVNO TEHNIČNA KOORDINACIJA V POLJEDELSTVU**Cilji:**

- strokovno-tehnično vodenje in koordinacija javne službe;
- dobra izmenjava znanja z javno službo kmetijskega svetovanja in pridelovalcev ter prenos znanja do te službe;
- dobro sodelovanje z drugimi javnimi službami na področju kmetijstva in drugimi deležniki sistema znanja in inovacij.

Podrobnejše naloge:

1. strokovno vodenje in tehnična koordinacija javne službe v poljedelstvu;
2. usmerjanje in strokovna podpora pri posameznih strokovnih področjih;
3. priprava letnega programa dela javne službe v poljedelstvu in poročila o delu javne službe v poljedelstvu ter spremljanje ciljev in kazalnikov poročila, spremljanje ter analiziranje stanja na področju dela javne službe v poljedelstvu;
4. sodelovanje z ministrstvom in drugimi ministrstvi pri pripravi nacionalne strategije in notranje zakonodaje na področju dela javne službe v poljedelstvu;
5. sodelovanje pri oblikovanju prednostnih nalog javne službe v poljedelstvu in drugih javnih služb v pristojnosti ministrstva v povezavi s strateškim načrtom SKP 2023–2027 ter drugimi podporami ministrstva, Nacionalnim akcijskim programom za doseganje trajnostne rabe fitofarmaceutskih sredstev, ciljnim raziskovalnimi projekti in drugimi projekti, ki jih sofinancira ministrstvo;
6. sodelovanje z javno službo kmetijskega svetovanja in javno službo zdravstvenega varstva rastlin, znanstvenoraziskovalnimi ustanovami, univerzami, podjetji in pridelovalci, skupinami in organizacijami pridelovalcev oziroma njihovimi združenji ter drugo strokovno javnostjo in nevladnimi organizacijami in vključevanje njihovih potreb v programe dela javne službe v poljedelstvu;
7. izvajanje oziroma koordinacija usposabljanj in prikazov poskusov iz nalog javne službe v poljedelstvu in njihovih rezultatov kmetijskim svetovalcem, tehnologom podjetij in pridelovalcem;
8. pripravljanje in izvajanje strokovnih posvetov na področju dela javne službe v poljedelstvu in objavljane informacijskega materiala v medijih;
9. sodelovanje v strokovnih delovnih skupinah za posamezna področja v kmetijstvu;
10. sodelovanje na drugih strokovnih srečanjih na mednarodni, državni in lokalni ravni;
11. vključevanje vsebin iz dejavnosti javne službe v poljedelstvu v primarno in sekundarno raven izobraževanja ter sodelovanje z izobraževalnimi ustanovami, tako da se dijakom in študentom omogoči opravljanje prakse.

Kazalniki za doseganje ciljev:

- število opravljenih koordinacijskih nalog (navodila, sestanki, analize, predlogi);
- število strokovnih objav, izvedenih strokovnih predavanj za kmetijske svetovalce in pridelovalce ter drugih oblik prenosa znanja do uporabnikov, kot so sodelovanje z mediji, dnevi odprtih vrat za strokovno in širšo javnost;
- vzpostavljena aktivna spletna (pod)stran s strokovnimi informacijami in rezultati, ki so plod dela javne službe;
- obseg vključenosti teh vsebin v izobraževalne programe;
- obseg sodelovanja z nevladnimi organizacijami.